

ASPECTE PRIVIND ANALIZA DIMENSIUNILOR SOCIALE ALE POLITICII**Alexandru SOLCAN**

Catedra Științe Politice

La politologie, en tant que science qui décrit les phénomènes politiques, essaye de découvrir et de décrire le sens, l'objet, la motivation, la typologie de l'activité socio-humaine qui sont connus sous le nom de politique. La politique a eu toujours son influence sur chaque citoyen, même si celui-ci n'y participe pas. Pour comprendre l'essentiel de la politique, il faut analyser les aspects suivants: la genèse, la définition, les caractéristiques de la politique, ainsi que ses relations avec les autres domaines de la vie sociale, comme l'économie, la morale, le droit etc.

Ca știință ce urmărește să descifreze fenomenul politic, politologia probează capacitatea de a descoperi și descrie sensul, obiectul, motivația, tipologia (modelele) și finalitățile (scopurile) activității social-umane cunoscute sub numele de *politică*. Dintotdeauna, politica are implicații pentru fiecare cetățean, indiferent dacă acesta participă sau nu la procesul politic. La înțelegerea esenței politicii va contribui abordarea unor așa aspecte ca: geneza, definirea, trăsăturile politicii, precum și relațiile ei cu alte domenii ale vieții sociale: economia, morala, dreptul etc.

Geneza și definirea politicii. În practica omenirii toate formele istorice de conviețuire socială, precum și societatea, în general, poartă un caracter obiectiv, avându-și rădăcinile în natura umană, fiind determinate de anumite necesități și constituind un răspuns la exigențele timpului. Această constatare este valabilă și în cazul politicii.

Politica își are originile în caracterul colectiv al existenței umane. Viața socială constituie un proces permanent de interacțiune între oameni și comunitățile lor, care urmăresc anumite interese și scopuri. Conceptul de interes, în viziunea lui H.J. Morgenthau, constituie „esența politicii”, fundamentează politica drept o sferă autonomă de acțiune și de studiu, separând-o de alte domenii, precum economia, morala sau dreptul [1].

Caracterul individual al intereselor presupune o diversitate inițială de puncte de vedere, de atitudini și de percepții asupra unui subiect ce necesită lămurire. Acțiunea politică poate fi interpretată drept o modalitate de a adopta în mod rațional o soluție acceptabilă pentru o problemă comună. Dacă am fi de acord unii cu alții tot timpul, atunci politica nu ar mai fi necesară. Într-o formă mai generală, Hegel menționa: „Politica întrunește în sine toate celelalte interese”. O definiție a politicii o caracterizează ca fiind „procesul prin care un grup de oameni cu opinii și interese inițial divergente ajung la decizii colective socotite îndeobște ca fiind obligatorii pentru grupul respectiv și impuse ca o linie de conduită comună” [2].

Deși termenul „politică” este utilizat uneori în sens peiorativ sau ironic, pentru a critica obținerea de avantaje personale sub masca interesului public, fenomenul dat este o latură inevitabilă a condiției umane. În lucrarea lui Aristotel *Politica* omul este văzut ca „zoon politikon” [3] – animal politic, traducere ambiguă care trebuie înțeleasă numai eliminând conotațiile „zoologice” și „biologice” ale expresiei, care vrea să spună doar că este o „ființă socială”, neputând trăi în afara comunității [4].

Omenirea, pe parcursul dezvoltării sociale, a elaborat diferite metode, procedee și instituții pentru soluționarea problemelor politice. La etapă inițială, odată cu apariția primelor forme de concurență, problemele provocate de aceasta erau aplanate prin intermediul mecanismelor de autoorganizare socială: tradiții, obiceiuri, religie etc. Pe măsura complicării vieții sociale și apariției diferitelor forme de diferențiere apar interese deseori incompatibile. Asupra societății umane planează pericolul dezintegrării, iar de aici și necesitatea aplicării unor metode de reglare mai eficiente. Această necesitate își găsea soluționarea pe măsura instaurării statului în calitatea sa de instituție socială specifică preocupată de crearea unor norme de comportament social obligatoriu pentru toți. Prin impunerea statului, societatea cunoaște un nivel calitativ nou în reglementarea relațiilor și legăturilor sociale, unde fiecare simțea forța dominantă a puterii publice. La această etapă, în rezultatul unei dezvoltări sociale conștiente, putem vorbi despre apariția domeniului politic menit să asigure funcționarea de ansamblu a societății.

Apariția statului a demonstrat ineficacitatea obiceiurilor, tradiției, moralei, religiei în calitate de mecanisme de reglementare socială. Statul a devenit acea putere care nu doar promova diferite interese de grup, dar

și păstra ordinea și asigura stabilitatea vieții sociale. Totodată, tendința de a exercita un control asupra statului, precum și de a-l utiliza în promovarea anumitor interese a devenit un scop urmărit de diferite grupuri sociale. De aceea, lupta concurențială dintre partide și alți participanți la viața politică se dă pentru acaparea unei părți din împuternicirile acestei instituții. După caracterul său, reglementarea politică înseamnă utilizarea, pe lângă forțele proprii, a mijloacelor de constrângere aflate la dispoziția statului. Pentru unii autori (de ex., Robert E. Goodin, Hans-Dieter Klingemann) politica nu reprezintă altceva decât „folosirea constrânsă a puterii sociale” [5].

Prin urmare, politica a apărut în rezultatul tendinței firești de promovare a intereselor de grup, care aveau un caracter social și nu puteau fi soluționate fără intervenția puterii publice, care presupunea și aplicarea metodelor de constrângere. Fenomenul politic ia naștere în momentul în care un fapt social este gândit și înțeles politic, adică politizat, devenind expresia unor nevoi și dorințe convertite în cereri ale membrilor societății către sistemul politic. Așadar, politica a început să reglementeze nu toate interesele de grup, dar numai acelea care căpătau un caracter conflictual și necesitau implicarea în soluționarea problemei a unei terțe părți în persoana puterii publice.

Din cele expuse mai sus putem defini *politica* drept o *totalitate de relații constituite în urma interacțiunii dintre grupuri în scopul acaparării, menținerii și utilizării puterii publice având ca finalitate realizarea intereselor sociale*. În acest sens, politica este tratată drept rezultatul contradicțiilor ce apar între diferite grupuri ce concurează atât între ele, cât și cu guvernarea, care, la rândul său, constituie un grup special și de aceea apără nu doar interesele sociale comune, dar și cele personale. Unii autori consideră chiar că „politica poate avea multiple sensuri ce depind de semnificația care i-a fost atribuită cuvântului în fiecare caz concret în care a fost utilizat” [6].

În limbajul specific politologiei se operează distincții între politic și politică, apreciindu-se că dacă politicul este o componentă perenă, o trăsătură a vieții sociale, o caracteristică a esenței umane, politica reprezintă o formă dinamică de exprimare directă a opțiunilor în funcție de anumite condiții de loc, de timp și de interese social-umane. Pornind de la afirmația că „politicul nu poate fi conceput ca „ceva” ce ar putea exista în afara politicii sau care ar transcende-o; după cum nici politica nu poate fi considerată ca o activitate sau practică umană care ar absorbi întru totul politicul, în care acesta din urmă s-ar disipa”, sociologul V. Măgureanu consideră că „politicul reprezintă, mai degrabă, întreaga realitate politică a unei societăți și modul în care această realitate se organizează, se structurează și evoluează, iar politica – acțiunea sau practica politică”, lansând, totodată, îndemnul de-a privi politica și politicul „într-o strânsă interdependență, conlucrare și influență reciprocă” [7].

Încercarea de a face demarcare între politic și politică impune deosebiri între obiectiv și subiectiv, politicul dând expresie componentei obiective a relațiilor sociale. Politicul este ceea ce păstrează comunitățile umane, asigurându-le împlinirea și atingerea anumitor obiective. El este atât de profund integrat în social, încât nu poate fi exclus fără ca societatea sa nu se dezintegreze. Dacă politica dezbină, fiindcă sunt interese diferite, politicul este ceea ce le determină pe acestea să acționeze împreună chiar și atunci când există scopuri diferite.

Prin urmare, în încercarea de a distinge între acești doi termeni, fără a-i opune, conchidem că politica este interpretată ca un tip de acțiune sau practică umană, iar politicul reprezintă un domeniu deosebit al societății. În limbajul cotidian termenul „politică” de cele mai multe ori include ambele aspecte delimitate mai sus. Astfel definiți termenii politica și politicul, este greu a identifica un fenomen social care să nu aibă, în anumite condiții, o dimensiune politică.

Diferite ideologii, în tendința de a reduce rolul politicului în reglementarea socială, au exercitat o influență reală asupra funcționării sistemului de exercitare a puterii în societate. În mod special aceasta se referă la democrațiile occidentale, bazate pe concepțiile liberale, care încearcă să minimalizeze sfera de influență a politicului asupra societății prin sporirea atribuțiilor societății civile, libere de influența statului. De menționat că limitarea câmpului de acțiune a politicului are mai mult un caracter normativ, deoarece majoritatea conflictelor care apar în cadrul societății civile, oricum, sunt soluționate prin metode politice.

Spre deosebire de limitările liberale ale sferei politice, sistemele totalitare de exercitare a puterii privează statul de flexibilitatea necesară și transformă politica într-un mijloc specific de reglementare a conflictelor. În regimurile totalitare, atât relațiile de grup, cât și cele interpersonale sunt soluționate prin aplicarea de către putere a forței și a mijloacelor de constrângere. Prin aceasta lupta concurențială pentru puterea politică este

înlocuită de abuzul administrativ al puterii, iar politica, în calitatea sa de domeniu specific al vieții sociale și activitate umană, își pierde rolul și importanța.

Trăsăturile politicii. Abordarea politicii drept un domeniu specific al activității umane presupune existența unor caracteristici și particularități. Acestea, odată identificate și analizate în totalitatea lor, oferă un cadru general menit să faciliteze elaborarea unui demers teoretic ce ține de esența fenomenului dat și corelarea lui la aspectele și formele de manifestare practică. În literatura de specialitate politica este analizată sub diverse aspecte: ontologic, morfologic, ca proces [8].

Elucidarea aspectelor ontologice denotă preocupările pentru problemele fundamentale ale existenței politicii. Una dintre trăsăturile ontologice ale politicii este determinată de caracterul ei concurențial. Relațiile politice sunt expresia confruntării de interese dintre diferite grupuri sociale, care în procesul luptei pentru putere se conduc de anumite norme, reguli, valori, tradiții etc. Tendința obiectivă de realizare a aspirațiilor față de putere, exprimată în scopurile urmărite, generează dihotomia „acapararea – menținerea puterii”, care impune norme și standarde comportamentale diferite pentru actorii și instituțiile politice, reflectate în strategiile respective: aplanare – escaladare (a conflictelor), dialog – confruntare, tensionare – destindere.

O altă trăsătură ontologică a politicii derivă din caracterul temporar al balanței de forță stabilite între subiecții politicii. Imposibilitatea perpetuării statu-quo-ului este dovada unui grad înalt de mobilitate a relațiilor politice. Politica este un fenomen complex și neuniform generat de contradicții și antagonisme, exprimate printr-o împletire dialectică a acțiunilor conștiente și stihinice, organizate și dezorganizate. Acțiunile concrete de gestionare a treburilor societății, susținute de o parte a societății, sunt contestate de protestele unei alte părți nemulțumite de politicile promovate; legile și programele adoptate în scopul stabilizării vieții politice se ciocnesc de anumite tradiții și deprinderi; eforturile de reglementare și raționalizare a relațiilor politice sunt anihilate de reacțiile iraționale și imprevizibile ale unei părți a populației. Drept urmare, în practica politică unii subiecți ai politicii, în căutarea unei noi legitimități, se reorientează de la unele valori la altele, uneori diametral opuse.

Deși politica este o activitate predominant rațională a oamenilor, istoria abundă în practici când oamenii, sub influența unor factori de ordin subiectiv (credeințe, dogme, ritualuri, stări psihologice) reacționează neadecvat la evenimentele ce au loc în societate. Prin urmare, pe lângă aspectele raționale, care predomină, în politică își au locul și elemente iraționale.

Caracterul dur al confruntărilor din cadrul relațiilor de putere, finalitățile uneori imprevizibile fac din politică o activitate socială riscantă. Înfrângerea în alegeri, demiterea neașteptată, căderea guvernului, criza financiară etc. pot reduce la zero toate eforturile umane și investițiile materiale efectuate. Toate acestea califică politicul drept un domeniu cu un grad înalt de instabilitate. Pentru a compensa aceste situații, în practica politică sunt întâlnite cazuri de aplicare a unor metode netraditionale sau chiar ilegale, cum ar fi renunțarea la principii cu condiția păstrării puterii, încercarea de lichidare fizică a concurentului etc.

Una dintre trăsăturile ontologice ale politicii este incluziunea. Politica are proprietatea de a se extinde asupra oricărui domeniu al vieții sociale, imprimându-i, astfel, un caracter politic. Politizarea socialului constituie un proces eminent caracteristic societăților cu un grad înalt de organizare. Prin urmare, pe lângă problemele sociale a căror reglementare necesită o implicare permanentă a statului, în vizorul puterii pot apărea sau dispărea diverse probleme cu caracter temporal. Hotarele politicii sunt flexibile și, prin urmare, convenționale, determinate de contextul istoric și de prioritățile celor aflați la putere, precum și de obiectivele și acțiunile opoziției. Orice fenomen al vieții sociale poate însuși calitatea de politic în dependență de direcționarea interesului față de el din partea opiniei publice.

Ancorarea la categoriile de spațiu și timp de asemenea reprezintă o trăsătură a politicii ce ține de aspectele ei ontologice. Prin dimensiunea spațială politica capătă contur, identificându-se ca un domeniu în care procesele derulează cu grade diferite de intensitate, în dependență de condițiile de loc. De exemplu, la Chișinău pot avea loc manifestări de protest, pe când la Soroca, Ungheni sau Cahul evenimentele decurg în ritmul lor obișnuit. Centrele de tensiune politică pot fi diferite de cele ale politicii oficiale, influențând, într-un fel sau altul, elaborarea politicilor. Atunci când centrele de activism politic nu coincid cu cele ale politicii oficiale, iar legăturile informaționale sunt insuficiente, are loc o slăbire a spațiului politic al țării. Mai mult decât atât, există pericolul ca teritoriile respective să cadă sub influența altor centre de autoritate politică, chiar din afara țării. Factorul teritorial determină formarea opticii politice. Deseori, părerile subiecților de la periferie despre prioritățile și eficiența politicilor promovate nu coincid cu ale celor din centrul politic. Printre mecanismele

de depășire a acestei contradicții se înscriu: schimbarea plasamentului actorilor, analiza proceselor politice din punctul de vedere al condițiilor locale, descentralizarea organelor puterii de stat, crearea de către partidele politice a structurilor locale etc.

Politica are proprietatea de a derula în timp. Asemenea altor fenomene caracteristice societății umane, orice acțiune sau idee politică se înscrie într-un anumit proces istoric. În abordarea timpului politic se ține cont de două aspecte. Pe de o parte, timpul politic diferă calitativ de cel fizic, adică astronomic. Regimul temporal în care acționează oamenii în politică este unul rigid și reglementat, împuternicirile fiind strict delimitate sub aspect temporal. Pe lângă rigiditatea funcțională, timpul politic mai are calitatea de a se termina brusc. Prăbușirea regimului dominant, demisia guvernului, asasinarea liderului politic sunt doar unele exemple care vorbesc despre caracterul imprevizibil al timpului politic. Fiecare subiect își are timpul și ritmul său politic. Aceasta îl impune să-și coordoneze obiectivele, mijloacele și acțiunile în dependență de resursele și condițiile temporale.

Pe de altă parte, timpul politic este multidimensional. Procesele politice concrete se desfășoară în mai multe dimensiuni temporale: reale, istorice, epocale. Unul și același eveniment politic poate fi încadrat în diferite coordonate temporale, iar de aici și criteriile specifice de evaluare și apreciere. Unele evenimente își pierd în timp din semnificație, altele, din contra, devin mai grandioase. Cea mai sigură metodă de abordare rațională în depășirea contradicțiilor temporale s-a dovedit a fi aplicarea unei analize cu un grad cât mai mare de generalizare, care face posibilă o fundamentare teoretică a schimbărilor politice, identificarea unei linii logice globale, care asigură o evaluare mai corectă a evenimentelor ce se produc la nivel local.

Trăsăturile morfologice ale politicii țin de constituantele de bază și de componentele politicii. Din acest punct de vedere, o trăsătură importantă este prezența elementelor elitare și neelitare în calitate de subiecți principali ai politicii, din acțiunile și interacțiunile cărora se constituie domeniul vieții politice. Fiecare din aceste grupuri îndeplinește anumite funcții: elitele – de reprezentare a intereselor populației și de realizare a guvernării societății, iar grupele neelitare (masele) – de selectare și control asupra activității elitelor, de influențare și corectare a politicilor promovate.

Politica este rezultatul interacțiunii dintre cei care domină și cei care sunt dominați, un produs al coparticipării guvernaților și a guvernanților. La diferite etape ale procesului politic (de ex., în perioada campaniilor electorale) se pot modifica caracterul și capacitatea de coordonare a acțiunilor, funcțiile, importanța și influența exercitată. Elitele și masele sunt puse în legătură prin intermediul sistemului de reprezentare a intereselor sociale, constituit din asociații specializate (mișcări social-politice, partide, grupuri de presiune etc.) aflate în raporturi relaționale. Realizarea scopurilor politice presupune existența unor persoane și grupuri, care își propun să exprime și să apere interesele populației în mod profesional. Necesitatea și inevitabilitatea unei identificări și realizări permanente a intereselor populației transformă politica într-un mecanism global de reprezentare a cerințelor și necesităților grupurilor sociale. La etapa actuală, un rol deosebit în determinarea și promovarea intereselor joacă elaborarea și aplicarea diferitelor tehnologii politice.

O altă grupă de trăsături caracterizează politica în calitate de proces. Complexitatea relației „elită – mase”, urmările imprevizibile ale unor decizii, acțiunile sub impactul factorilor emotivi și iraționali, existența tendințelor centrifuge și alte manifestări similare sunt dovada caracterului acerb al concurenței pentru putere. Toate acestea imprimă politicii o mobilitate sporită, condiționează ritmul înalt al transformărilor politice, o fac extrem de volatilă, schimbătoare. Astfel, politica reprezintă cea mai dinamică componentă a domeniului social, unde permanent se confruntă entuziasmul și apatia, saltul și prăbușirea, speranța și dezamăgirea. Aceste oscilări creează premisele unor schimbări rapide sau chiar bruște de statut al subiecților, modificarea de norme și reguli în jocul politic, lărgirea sau limitarea spațiului politic. Istoria abundă cu exemple când într-un timp foarte scurt s-au risipit imperii și regimuri ce păreau de neclintit, radical s-a schimbat soarta unor state și lideri politici.

Totodată, schimbările politice, chiar și cele mai rapide, sunt, de regulă, expresia anumitor interese și obiective, valori și proiecte, idei și orientări ale forțelor ce acționează în domeniul politic. Prin urmare, politica este organic legată de medierea acțiunii instituțiilor, grupurilor, structurilor, organelor puterii, opoziției etc. și a diferitelor obiective doctrinare, care oferă o evaluare calitativă a prezentului și viitorului, propun direcții de proiecție a relațiilor sociale.

Relațiile politicii cu alte domenii ale vieții sociale. Între domeniile vieții sociale (politic, economic, moral, al dreptului etc.) există legături organice de condiționare și potențare reciprocă, în sensul ca unul fără

celelalte nu poate exista și, în același timp, cu cât fiecare dintre ele este mai eficient, societatea, în ansamblul ei, funcționează mai bine. Natura și specificul politicii ca fenomen social determină legătura acesteia cu alte domenii ale vieții, și anume: relațiile de interdependență dintre politică și economie, morală, drept, cultură etc.

Politica și economia. Politica și economia se află în strânse relații de interdependență. Legătura politicii cu procesele economice se reflectă, mai ales, în activitatea sistemelor politice, determinând în mare parte natura regimurilor politice.

Economia slabă generează centralizarea puterii, provoacă tendințe autoritare. Creșterea economică contribuie la instaurarea democrației pluraliste. Economia exercită influență asupra politicului prin sfera socială. Constituind suportul material al existenței oamenilor, domeniul economic, totodată, condiționează formele diferențierii sociale din societate.

Politica, la rândul său, deține pârgii de influență asupra proceselor economice. Oamenii, în dependență de componenta economică a intereselor lor, pot apela la modalitățile politice de realizare a acestora: înaintarea diferitelor cerințe față de putere, formarea partidelor și a mișcărilor social-politice, exprimarea de opinii la alegeri. Influența politicului asupra economiei poate avea un caracter triplu: pozitivă, negativă sau neutră. În mod ideal, metodele politice de reglementare se aplică în sectoarele unde resursele interne sunt insuficiente.

Procesul de producție și distribuire din societate generează probleme, o parte din ele purtând un pronunțat caracter politic, adică solicită implicarea instituțiilor politice în elaborarea și aplicarea unor metode și proceduri specifice de reglementare. Problemele economice capătă o formă mai acută în perioadele de transformări cu caracter sistemic, cum ar fi trecerea la un nou mod de producție. Ca regulă, aceasta este însoțită de apariția unor noi relații de producție și distribuire, care provoacă schimbări în structura socială a societății. Politica posedă mai multe pârgii de influență asupra procesului de producție-distribuire: prin modificarea normelor de drept și a formelor de proprietate, elaborarea mecanismelor de gestionare a proceselor de producție și redistribuire, alocarea resurselor bugetare. Totodată, reglementarea politică își are limitele sale dictate de legitățile interne de dezvoltare a domeniului economic. Deciziile politice neadecvate sau greșite pot periclita, pentru o perioadă îndelungată, procesul de producție.

Politica și dreptul. Există o afinitate naturală între drept și politică, care ia multiple forme. La etapa actuală, activitatea politică la toate nivelurile – local, național, internațional sau global – își are componenta sa legală. Constituțiile și regulile dreptului public, precum și instanțele care le interpretează și le aplică, stabilesc principiile formale ale practicii politice. Orice studiu cantitativ asupra comportamentului electoral sau legislativ trebuie bazat pe un studiu empiric al regulilor electorale sau legislative. Relațiile internaționale se bazează pe dreptul internațional.

În același timp, procesul de elaborare a legilor este o manifestare a puterii de stat. Legile sunt mediul prin care politicile sunt transformate în acțiuni. Prin definiție, legislativul nu este doar un corp care elaborează legi, ci și o arenă în care acționează politica, iar în multe țări o mare parte din legiuitori au ei înșiși o formație juridică.

Relațiile dintre politică și drept sunt determinate de specificul metodelor utilizate în reglementarea ordinii sociale și a tehnicilor de aplicare a puterii statului. Politica este orientată spre soluționarea intereselor anumitor grupuri, asigurându-le prioritățile în organizarea statală. Urmărind acest scop, instituțiile statului pot încălca legile sau imita respectarea lor. Sistemul juridic, la rândul său, este orientat, în esență, spre a reglementa spațiul social, în general, fără a avea anumite priorități. Dreptul face abstracție de interesele anumitor grupuri antrenate în concurența politică, înaintând cerințe egale, stabilind o limită de jos a ordinii sociale necesare unei bune funcționări a societății și a statului. Legiferând regimul politic, dreptul legalizează situația forței dominante din societate. Statul, ca institut de drept, veghează respectarea standardelor acceptate, creând în aceste scopuri organe speciale – Curtea Constituțională.

Orice constituție fixează structura formală a statului, specificând puterile și autoritățile guvernării centrale, precum și raporturile dintre aceasta și celelalte niveluri ale guvernării. În plus, constituțiile prevăd care sunt drepturile cetățenilor, fixând prin modul de reglementare limitele impuse guvernării. Rolul principal al constituției este să specifice „o hartă a puterii”. Constituțiile definesc structura guvernării, articulând modurile de manifestare a puterii și procedurile de legiferare. Astfel, constituția este o formă de inginerie politică, care legitimează anumite standarde.

Prin urmare, dreptul și politica se află în relații contradictorii de influență reciprocă permanentă. Dreptul limitează politicul prin impunerea unor restricții pentru actorii politici (interzicerea partidelor și a mișcărilor

politice de orientare extremiste și anticonstituționale, determină procedurile de aplicare a împuternicirilor puterii). Puterea politică stimulează schimbarea unor acte legislative ce intră în contradicție cu ordinea existentă, deseori fiind îndreptate împotriva adversarilor politici.

Politica și morala. Problema politicii și moralei este una care preocupă gânditorii din cele mai vechi timpuri. Diferitele puncte de vedere pot fi reduse la trei păreri radicale: unii neagă influența moralei asupra politicii (N.Machiavelli, G.Mosca, R.Mihels), alții, dimpotrivă, consideră morala drept bază a politicii (Platon, Aristotel, E.Fromm), dar sunt și cei care încearcă să unească politica cu morala în interesele statului (M.Gandi).

Politica și morala, în tendința de a reglementa comportamentul oamenilor, au trăsături comune, dar și particularități specifice. Atât politica, cât și morala au la bază contradicția dintre individualitatea persoanei și natura sa socială. Practica demonstrează că în motivarea comportamentului politic se împletesc două sisteme de coordonare, apreciere și orientare: politica și morala.

Deși conștiința politică și cea morală sunt de natură socială, ele reprezintă două metode diferite de identificare socială. Astfel, conștiința politică poartă un caracter logic-rațional și este orientată spre un scop, fiind legată de evaluarea concretă a problemei și a mijloacelor de atingere a scopului. Conștiința morală este o formă a gândirii iraționale, bazate pe principiile credinței; ea transferă omul în lumea lucrurilor ideale. Morala reprezintă un tip de gândire dihotomic „bun - rău”, făcând deseori abstracție de circumstanțele concrete. Dacă, promovând unele interese, actorii politici deseori se conduc de principiul conform căruia scopul scuză mijloacele, apoi abordarea morală exclude un asemenea comportament.

Această modalitate diferită de abordare capătă în practica politică o exprimare neunivocă. Contradicțiile se acutizează în cazul adoptării unor decizii principiale, cum ar fi: elaborarea perspectivelor de dezvoltare, identificarea priorităților, utilizarea violenței etc. Conflictul dintre politică și morala nu este unul permanent, el apare în anumite situații. În perioadele de criză prelungită morala se atrofiază, înregistrându-se o degradare morală a societății. Politica poate deveni promotorul unor valori antisociale, cum ar fi criminalizarea societății, ura între cetățeni etc.

De-a lungul timpului au fost identificate unele metode de aplanare a contradicțiilor dintre politică și morala: excluderea privilegiilor pentru elite, nații, confesii; căutarea consensului; instituționalizarea unor norme morale și crearea structurilor de supraveghere; crearea unui climat moral general în societate etc.

Sub aspect practic, problema constă în a ști cum influențează normele morale persoanele angajate în politică; totodată, normele morale ale societății pot fi substituite cu cele de grup, care deseori încearcă să justifice violența invocând scopuri nobile. Anume aplicarea normelor morale de grup la nivel social constituie un pericol ce poate duce la degradare morală, dând naștere unui nou tip de politică – amorală. Drept exemplu poate servi regimul bolșevic, care prin mașinăria sa propagandistică justifica și încuraja trădarea, denunțul în scopuri politice. Atunci când valorile moralei de grup coincid cu principiile general umane, sunt create condițiile pentru politica morală. Antipodul acestei situații este când elita politică ignoră normele morale.

Prin urmare, atât timp cât există politica și morala o soluționare definitivă a contradicțiilor este imposibilă. Politica nu poate fi scoasă în afara binelui și a răului, precum nu putem lipsi morala de influența pe care o exercită asupra comportamentului politic. Este important ca acestui conflict să i se dea forme civilizate prin umanizarea relațiilor politice și raționalizarea normelor morale.

Referințe:

1. Morgenthau H.J. Politica între națiuni: lupta pentru putere și lupta pentru pace. - Iași: Polirom, 2007, p.45,50.
2. Enciclopedia Blackwell a gândirii politice. - București: Humanitas, 2000, p.245.
3. Aristotel. Politica. - București: Antet, 1996, p.6,7.
4. Nay O. Istoria ideilor politice. - Iași: Polirom, 2008, p.70.
5. Goodin R.E., Klingemann H-D. Manual de știință politică. - Iași: Polirom, 2005, p.24.
6. Pîrvulescu C. Politici și instituții politice. - București: Trei, 2002, p.11.
7. Măgureanu V. Sociologie politică. - București: RAO Internațional Publishing Company, 2006, p.44,45.
8. Соловьев А.И. Политология: Политическая теория. Политические технологии: Учебник для студентов вузов. - Москва: Аспект-Пресс, 2000, с.41-47.

Prezentat la 08.10.2012